

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MATEMATIKO, NARAVOSLOVJE IN
INFORMACIJSKE TEHNOLOGIJE

ZAKLJUČNA NALOGA
MORALNA PERCEPCIJA VOLKA (*CANIS LUPUS*) V
STROKOVNEM IN JAVNEM DISKURZU NA
SLOVENSKEM

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MATEMATIKO, NARAVOSLOVJE IN
INFORMACIJSKE TEHNOLOGIJE

Zaključna naloga

**Moralna percepcija volka (*Canis lupus*) v strokovnem in
javnem diskurzu na Slovenskem**

(Moral perception of wolf (*Canis lupus*) in professional and public discourse in
Slovenia)

Ime in priimek: Petra Slavinec

Študijski program: Biodiverziteteta

Mentor: izr. prof. dr. Tomaž Grušovnik

Koper, avgust 2019

Ključna dokumentacijska informacija

Ime in PRIIMEK: Petra SLAVINEC

Naslov zaključne naloge: Moralna percepcija volka (*Canis lupus*) v strokovnem in javnem diskurzu na Slovenskem

Kraj: Koper

Leto: 2019

Število listov: 37 Število slik: 1

Število referenc: 51

Mentor: izr. prof. dr. Tomaž Grušovnik

Ključne besede: okoljska etika, moralna percepcija, volk, diskurz, mediji, pravno varstvo, globoka ekologija, plitka ekologija, ekocentrizem, antropocentrizem, sobivanje, odstrel, zakonodaja

Izvleček: Moralna percepcija volka je za varovanje vrste bistvenega pomena. Človekove globoke notranje in osebne vrednote, njegov odnos do narave in dotične vrste ter politična vloga raznih interesnih skupin imajo lahko celo večji pomen kot sama vrsta. Volk ima na Slovenskem dolgo etnično zgodovino in če je nekoč bil opisovan kot strašna zver, ki je nastopala tudi v mnogih pravljicah, se danes kot vrsta opisuje bolj objektivno. Čeprav ni več sistematično preganjan, je odstrel eden glavnih upravljaljskih ukrepov in ko je bil volk izvzet iz Odloka o ukrepu odvzema osebkov vrste rjavega medveda (*Ursus arctos*) in volka (*Canis lupus*) iz narave v obdobju od 1. oktobra 2018 do 30. septembra 2019, se je slovenska strokovna in laična javnost razdelila na podpornike in nasprotnike odstrela. Na podlagi prispevkov in komentarjev laične javnosti smo analizirali, kakšna je moralna percepcija volka. Ugotovili smo, da ima večina Slovencev pozitiven odnos do volka, negativen odnos je prisoten predvsem pri rejcih drobnice, kmetih in le nekaterih lovcih. Pri ustvarjanju moralne percepcije volka imajo pomembno vlogo tudi množični mediji, ki ga v senzacionalističnih novicah pogosto predstavljajo kot negativca, med tem ko ga strokovna literatura opisuje pretežno objektivno.

Key words documentation

Name and SURNAME: Petra SLAVINEC

Title of the final project paper: Moral perception of wolf (*Canis lupus*) in professional and public discourse in Slovenia

Place: Koper

Year: 2019

Number of pages: 37 Number of figures: 1

Number of references: 51

Mentor: Assoc. Prof. Tomaž Grušovnik, PhD

Keywords: environmental ethics, moral perception, wolf, discourse, media, legal protection, deep ecology, shallow ecology, eccentricism, anthropocentrism, coexistence, culling, legislation

Abstract: Moral perception of the wolf is essential for species protection. Humans inner and personal values, its relation to nature and the species, and the political role of various interest groups can have even greater effect than the species itself. The wolf has a long ethnic history in Slovenia, it used to be known as a terrible beast, which also appeared in many fairy tales, but nowadays it is described more objectively. Although no longer systematically chased, the annual cull is still one of the main control measures and when the wolf was excluded from the Ministerial decree for brown bear (*Ursus arctos*) and wolf (*Canis lupus*) specimens from nature for the period from 1st October 2018 to 30th September 2019, the Slovenian professional and lay public released the supporters and opposers of the cull. On the basis of contributions and comments from the laic public, we analyzed the moral perception of the wolf. We arrived at a conclusion that in Slovenia we mostly have a positive attitude towards wolves, with some negative attitude found between livestock breeders, farmers and some, but not all hunters. The mass media has a large factor to establish the wolves moral perception. The wolf is represented in the sensational news as a villan, in contrast to the objective look from professional studies.

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem mentorju izr. prof. dr. Tomažu Grušovniku za vso pomoč, vodstvo in vzpodbude v času pisanja zaključne naloge.

Zahvaljujem se staršem, družini in Tadeju, ki so verjeli vame tudi, ko sama nisem.

Prav tako bi se rada zahvalila prijateljem, sošolcem, sodelavcem in vsem ostalim, ki so mi stali ob strani.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD.....	1
1.1	Metode in raziskovalna vprašanja.....	2
2.	UPORABNI DEL.....	3
2.1	Okoljska etika	3
2.2	Volk na Slovenskem.....	6
2.2.1	Zgodovina volka na Slovenskem.....	6
2.2.2	Volk in človek	7
	Pravno varstvo volka na Slovenskem.....	8
2.3	Analiza medijskih objav in diskurza o volku	12
2.3.1	Moralna percepcija volka	12
3	ZAKLJUČEK.....	24
4	LITERATURA IN VIRI.....	27

KAZALO SLIK

Slika 1.....	18
--------------	----

1 UVOD

Volka (*Canis lupus*) uvrščamo med velike zveri in je največji predstavnik družine psov. Včasih je živel po celotni Evraziji, in sicer od Atlantika na zahodu do Kitajske na vzhodu ter Indije na jugu. Danes je v Evropi bolj ali manj iztrebljen, najdemo ga le še na območjih Skandinavije, bivše Sovjetske zveze, Poljske, Češke, Slovaške, prav tako na Apeninskem, Balkanskem in Pirenejskem polotoku. Poleg Evrope ga najdemo še na Grenlandiji ter v Severni Ameriki (Boitani in sod. 2018).

Za volka je značilno, da živi in lovi v tropu s strogo hierarhično lestvico. Trop je sestavljen iz para odraslih volkov (alfa samec in alfa samica), ter njunih mladičev in nekaterih drugih posameznih volkov, npr. starejših potomcev para, če niso zapustili tropa, ali t.i. posvojenih posameznikov, ki so se pridružili tropu. Pleni predvsem velike parkljarje, v Sloveniji sta to zlasti jelenjad in srnjad. Kar se tiče habitata, ni izbirčen (Brancelj, 1988), vendar pa mora le-ta zagotavljati dovolj plena, dovolj razpoložljivega prostora in ne sme biti vznemirjan s strani človeka. Kriterijem tako najbolj ustrezajo gozdnata prostranstva, ki se prepletajo z jasnimi in grmičevjem, kjer se zadržuje srnjad in jelenjad, ki mu predstavlja glavnino plena (Jonozovič, 2003). Občasno se prehranjuje tudi z mrhovino, prav tako pleni domače živali, kot so drobnica, govedo, konji in psi. Zaradi slednjega se pogosto znajde v konfliktu s človekom (Imbert s sod., 2016).

Volk ima kot plenilec pomembno vlogo v ekosistemu, saj z lovom uravnava število svojega plena. Na območjih, kjer je bil v preteklosti iztrebljen, namreč prihaja do preštevilčnosti volkovega naravnega plena, tj. parkljasta divjad, kar se lahko odraža v povečanju števila škodnih dogodkov – škode na gozdnem drevesnem mladju zaradi objedanja, ogrizenja in drgnjenja rogovja. S tem, da varujemo volka in njegov habitat, prispevamo tudi k ohranjanju drugih živalskih vrst in ekosistemov (Levtik, 2018).

Spremljanje odnosa javnosti do vrste ter razumevanje le-tega je ključnega pomena, saj predstavlja sprejemanje sobivanja z velikimi zvermi eden od pomembnih vzvodov, ki omogočajo njihovo ohranitev. V primeru javnega nasprotovanja je lahko ohranjanje vrste na določenem območju neuspešno (Treves in Karanth, 2003).

Glavni namen zaključne naloge je bil, da predstavimo moralno percepcijo volka, ob tem pa na kratko predstavimo tudi etnološko zgodovino volka na Slovenskem, njegov pravni položaj in problematiko sobivanja volka ter človeka.

Kot dodatni namen smo želeli poudariti pomen interdisciplinarnosti in preko le-te prispevati k razumevanju aktualne problematike. Poleg tega je naš namen bil prikazati

povezavo varstvene biologije z etiko, politiko, gospodarstvom, sociologijo, psihologijo in nekaterimi drugimi družboslovnimi ter humanističnimi vedami. Želeli smo poudariti pomen človekovih osebnih vrednot za naravovarstvo, poleg tega pa vzpodbuditi javnost h kritičnemu dojemanju medijskih objav ter odgovornemu pristopu k javnemu diskurzu.

1.1 Metode in raziskovalna vprašanja

Za izdelavo diplomske naloge smo se poslužili več metod, predvsem diskurzivne in pojmovne analize. Diskurzivna analiza je metoda, s pomočjo katere smo podrobneje predelali strokovni in javni diskurz ter ugotovili, kakšne so etiške predpostavke vključenih v diskurz. Osredotočili smo se predvsem na analizo diskurza, ki je sledila predlaganemu odvzemu volkov za obdobje od 1. oktobra 2018 do 31. septembra 2019. Z metodo pojmovne analize smo razložili pomembne pojme in teoretična izhodišča. Pojmi so nam kasneje služili kot orodje za diskurzivno analizo.

Da bi usmerili raziskovanje in kasneje držali rdečo nit, smo si v začetku ukvarjanja s problematiko zastavili dve raziskovalni vprašanji, na kateri smo skušali tekom raziskovanja odgovoriti:

1. Kakšna je moralna percepcija volka (*Canis lupus*), kakšne so moralne predpostavke novinarjev in strokovne ter laične javnosti, vpletene v javni diskurz o odvzemu volkov za obdobje 2018/2019, in kako se moralna percepcija skozi čas spreminja?
2. Kako moralna percepcija volka (*Canis lupus*) vpliva na ohranjanje vrste?

Pri tem so nam bili v veliko pomoč učbeniki, članki iz revij in internetni članki iz različnih časovnih obdobj. Članke smo izbrali naključno, prebrali smo približno polovico najdenih objav, vse pa smo preleteli – glede na prelet objave smo se odločili, ali jo bomo prebrali in šele po prebiranju, ali jo bomo podrobneje analizirali. Izbrali smo po eno objavo z vsakega spletnega portala, ki smo jo podrobneje analizirali. Pri izbiri objave smo dali prednost objavam, ki so bile čim bolj brane in komentirane, z namenom čim kvalitetnejše analize moralne percepcije avtorja objave in/ali komentarjev. Med objavami, ki so si bile približno enakovredne v branosti in številu komentarjev smo se odločili naključno, bili smo pa pozorni, da so objave iz različnih spletnih portalov, z namenom, da ugotovimo, ali opazimo razlike v moralni percepciji avtorjev prispevkov, glede na to, kje so objavljeni. Analizirali smo tudi naključne komentarje pod objavo. Število le-teh je bilo odvisno od števila vseh komentarjev, pri čemer je načeloma šlo za 3–10 komentarjev. Za majhno število smo se kljub temu, da smo imeli na voljo več komentarjev odločili zato, ker nas je zanimalo predvsem kakšna je moralna percepcija ljudi, ki komentirajo (pozitivna, negativna, nevtralna) in ne toliko, kakšno je razmerje v številu tistih s pozitivno, negativno in nevtralno percepcijo. Prav tako se sporočila nekaterih komentarjev ponavljajo, le, da

pisci komentarjev poved drugače oblikujejo. Iz revije *Lovec*, ki smo jo uporabili pri diskurzivni analizi strokovnega diskurza, smo v vsaki drugi številki revije med letoma 2004 in 2019 poiskali vse članke, ki govorijo o volku, jih prebrali približno $\frac{3}{4}$, nato pa za analizo naključno izbrali tri, pri katerih smo bili pozorni predvsem na to, da so iz številkih revij, ki so po letih čim bolj narazen. Ostale članke, uporabljene pri kasnejši analizi strokovnega diskurza, smo prav tako izbrali naključno.

Za namen analize medijskih objav smo se osredotočili na objave iz zadnjih let (2018–2019), saj so polemike glede odstrela volkov in konflikta med zagovorniki ter nasprotniki odstrela najizrazitejše. Pregledali smo tudi nekaj prispevkov (članki, knjige) iz drugih obdobj, vendar bolj z namenom, da dobimo širšo sliko o moralni percepciji volka in njenem spreminjanju skozi čas. Želeli smo ugotoviti, kako se moralna percepcija volka skozi čas spreminja, vendar smo se kasneje zaradi kompleksnosti in aktualnosti tematike osredotočili na moralno percepcijo volka v sodobnem času s poudarkom na zadnjem letu.

2. UPORABNI DEL

Za razumevanje problematike sobivanja človeka z volkom oziroma naravo ter razumevanje same etike, ki stoji za tem, je potrebno postaviti trdne teoretske temelje. Le-te smo postavili na okoljski etiki, ki je definirana kot nazorsko (filozofsko) pojmovanje narave in našega odnosa do nje na podlagi npravstvenih (moralnih) pravil in moralnih vrednot, oblikovanih v razvoju civilizacije, ki upoštevajo nova spoznanja o naravi in njenih zakonitostih (Lah, 2002). Okoljska etika se je kot odgovor na krizo, nastalo zaradi človekovega k napredku in razvoju orientiranega odnosa do narave, kot samostojna filozofska disciplina razvila v 2. polovici 20. stoletja (Grušovnik, 2010).

2.1 Okoljska etika

Med najbolj znanimi pisci na področju okoljske etike sta norveški naravovarstvenik, filozof, ekolog ter plezalec Arne Naess (1912–2009) s svojo »globoko ekologijo« in ameriški biolog, naravovarstvenik, filozof, gozdar ter lovec Aldo Leopold (1887–1948) z »deželsko etiko«. Slednji velja za začetnika okoljske etike v 20. stoletju, saj je v delu *Almanah peščene dežele* (*A Sand County Almanac*) opozoril na problematiko človekovega odnosa do narave (Grušovnik, 2010).

V eseju *Deželska etika* Leopold opisuje problematiko, ki je tudi danes več kot aktualna. Eseg začne z Odisejem in njegovo vrnitvijo iz trojanskih vojn. Odisej je po vrnitvi naročil obešanje ducata suženj, katere niso izpolnjevale njegovih ukazov v času odsotnosti. Bile so njegova lastnina, zato ni premišljeval, ali je to, da jih je dal obesiti, prav ali narobe.

Podobno kot je Odisej gledal na sužnje, pravi Leopold, gledamo danes na naravo: vprašanje ravnanja z naravo je zgolj praktično, ne pa tudi moralno (Leopold, 2010).

Od takrat do danes so se meje etike razširile na številna druga področja. Prva koraka pri širjenju meja etike (na posameznika in družbo) sta bila tako že storjena, današnje naravovarstvo pa predstavlja začetek še tretjega koraka, kar je širjenje etike na t. i. deželo, kamor Leopold uvršča živa bitja, njihove habitate ter celotne ekosisteme, to sta živa in neživa narava. Zaenkrat je namreč »dežela« primerljiva z Odisejevimi sužnjami – je lastnina, do katere nimamo dolžnosti, marveč zgolj koristi njene danosti (Leopold, 2010). Leopold (2010) imenuje etični odnos med človekom in deželo, ki predstavlja širitev etike na tretji element človekovega okolja, »evolucijska možnost in ekološka nujnost«, velik pomen pri doseganju tega pa pripisuje izobraževanju. Dokazati skuša, da je dežela oziroma narava vrednota sama po sebi.

Če se poslužimo Naessovega izrazoslovja, lahko torej rečemo, da ima dežela zgolj instrumentalno vrednost, posameznik in družba pa imata intrinzično oziroma inherentno, notranjo vrednost, kar pomeni, da imata vrednost že sama po sebi. Intrinzična vrednost je vrednost nečesa samega po sebi, neka notranja vrednost, medtem ko instrumentalna vrednost predstavlja vrednost nečesa v tem, da služi za doseganje nekih drugih ciljev oziroma zadovoljitev drugih potreb, samo po sebi pa nima nobene posebne vrednosti. Če ima nekaj zgolj instrumentalno vrednost je zamenljivo, recimo stol, ki se zlomi enostavno zamenjamo z novim, medtem ko na primer zaposlenega, ki ima intrinzično vrednost ne moremo kar nadomestiti, če se »zlomi«. Razen tega je Arne Dekke Eide Naess na področju okoljske etike znan predvsem kot utemeljitelj »globoke ekologije«. Le-ta je bila javnosti prvič predstavljena leta 1973 in je dotlej najnazorneje pokazala razmejitve med skrbjo za okolje, ki izhaja iz človekovih interesov, in pravo okoljsko etiko, ki nečloveškim bitjem pripiše (moralno) vrednost neodvisno od njihove koristi za človeške cilje (Grušovnik, 2011).

Globoka ekologija je opredeljena na podlagi temeljnih osmih točk platforme, s pomočjo katerih Naess (2010) z razlagami in primeri prikaže razliko med plitko in globoko ekologijo. Kar se tiče omenjenih osmih točk platforme, ne sme podpornik zavračati niti ene, sicer se smatra kot pripadnik plitke ekologije. Pripadniki globoke ekologije naj bi zagovarjali intrinzično vrednost narave, v naravovarstvenem smislu pa jo čuvali zaradi nje same, medtem ko pripadniki plitke ekologije gledajo na naravo antropocentrično, kar pomeni, da zagovarjajo človekovo nadrejenost naravi, v naravovarstvenem smislu pa jo varujejo zaradi svoje koristi – da ohranja čistost virov, estetska vrednost (da lahko v naravi uživa) in podobno. Nasproti antropocentričnega odnosa do sveta, ki gleda na naravo v

smislu njene funkcionalnosti, koristnosti za ljudi (Grušovnik, 2011), stoji ekocentrizem, ki pa zagovarja enotnost vseh živih bitij, pri tem pa človek naravi ni nadrejen.

Če Naessova razmišljanja projeciramo na volka, lahko dokaj jasno zarišemo mejo med plitko in globoko ekologijo. Samo, če varujemo populacijo volka izključno zaradi njegove notranje vrednosti, lahko trdimo, da delujemo v skladu z globoko ekologijo. Kakor hitro pa ga varujemo iz drugih razlogov, recimo, ker menimo, da je kot plenilec koristen za ohranjanje primerne populacije srnjadi in jelenjadi, ki bi sicer utegnila objedati drevje, pa imamo že opraviti s plitko ekologijo. S tem, da ohranja primerno številčnost srnjadi in jelenjadi, so zadovoljene naše potrebe, saj smo mi tisti, ki ne želimo škode, ki bi jo preveč številčna populacija plena utegnila povzročiti.

Na eni strani globoka ekologija in ekocentrizem, ki zagovarjata enotnost vsega živega brez človekove superiornosti, ter na drugi strani plitka ekologija in antropocentrizem, ki vidi naravo predvsem z vidika praktičnosti in koristi človeku, so glavni pojmi, ki smo jih uporabili za opis moralne percepcije tekom diskurzivne analize. Poslužili smo se tudi pojmov instrumentalna vrednost, kar pomeni, da je vrednost nečesa zgolj v tem, da služi kot orodje za doseg drugih ciljev in je lahko zamenljivo (na primer stol), ter intrinzična, oziroma inherentna vrednost, ki nečemu ali nekemu pripisuje notranjo vrednost in ga ne moremo kar zamenjati (na primer prijatelj). Ti pojmi so bili uporabljeni kot orodje za diskurzivno analizo, saj smo v njihovih mejah diskurz razdelali in opisali kot vrednostno pojmovanje, podano v diskurzu. Na primer, če nekdo pravi, da je treba volka varovati, ker skrbi za ravnovesje števila parkljarjev v naravi, je to primer plitke ekologije, saj mu s tem, da ga varuje zaradi njegove koristnosti pripisuje instrumentalno vrednost, nanj pa gleda antropocentristično, saj s tem, da uporabi volka, da zadovolji človekove potrebe (preprečuje škodo, ki bi nastala, če bi se parkljarji preveč namnožili), postavlja človeka nad druga bitja. Če nekdo poda mnenje, da je treba volka varovati brez posebnega razloga že zato, ker obstaja in ima vrednost sam po sebi, pa lahko takšno razmišljanje opišemo kot primer globoke ekologije, saj je volku pripisana intrinzična vrednost in je izjava ekocentrično naravnana.

2.2 Volk na Slovenskem

Volk je pri človeku od nekdaj vzbujal najrazličnejša čustva, čeprav ga večina ljudi ni nikoli niti videla v naravi. V naši podzavesti namreč živi že od ranega otroštva. Le kdo ne pozna *Rdeče kapice*, pravljice o dekletu, ki gre obiskat bolno babico, vendar na poti skozi gozd sreča volka, ki jo prehití in požre njeno babico ter naposled tudi Rdečo kapico, ki jo na koncu iz volkovega trebuha vendarle reši lovec? Ali morda pravljice o volku in sedmih kozličkih, katere mama koza pusti same doma z opozorili, naj se pazijo volka in nikomur ne odpirajo vrat, ta pa jih prelisiči, da ga spustijo v hišo in požre vse, razen najmanjšega, ki je skrit v stenski uri (Grimm, 2012)?

Med mnogimi pripovedkami, v katerih ima volk glavno ali stransko vlogo, so tudi slovanske pripovedke o *Volčjem pastirju*. Kljub temu, da je znanih več kot 50 različic pripovedke, je vsem skupno, da govori o človeku, ki z drevesa opazuje Volčjega pastirja, kako v gozdu deli hrano volkovom. Ko vsem volkovom razdeli hrano oziroma jim ukaže, kam naj grejo loviti, pride šepavi oziroma hromi volk. Ker je za njega že zmanjkalo hrane, mu Volčji pastir naroči, naj pojé človeka na drevesu, kar tudi stori (Mencej, 2001).

Takšne in drugačne pripovedke tako pričajo o kulturni zgodovini volka na Slovenskem, saj so ob njih odraščale mnoge generacije, katerim so med drugim bile temelj za prvi vtis o volku, ki je žal glede na volkovo vlogo v pravljicah, kjer je večinoma opisan kot hudobna, zvita in nevarna zver, bil pogosto negativen.

2.2.1 Zgodovina volka na Slovenskem

Volk se na Slovenskem ni pojavljal le v pripovedkah, temveč o zgodovini njegovega bivanja na območju Slovenije pričajo številni fosilni ostanki iz različnih zgodovinskih obdobj. Med bolj znane sodijo Potočka zijalka, Postojnska jama, Črni kal in Županov spodmol pri Saječah. Najstarejši bi naj bili stari med 100 000 in 90 000 let, in sicer izvirajo iz časa riško-würmske medledene dobe (Brancelj, 1988). Danes najdemo volka na območju kočevskih in notranjskih gozdov (Levstik, 2018). Najpogostejši so v bukovih in jelovih gozdovih, ki poraščajo velika gorska območja Dinarskega krasa (Jonozovič, 2003).

Pred 200 leti je območje Slovenije pripadalo Avstro-ogrskemu imperiju, ki je vse od sredine 18. stoletja v sklopu svoje lovske zakonodaje sistematično preganjal velike zveri. Volk je tako skupaj z medvedom ob koncu 19. oziroma v začetku 20. stoletja pristal na robu iztrebitve, medtem ko je ris bil dokončno iztrebljen. V 19. stoletju so za ubite plenilce celo delili nagrade, in sicer je vsak lastnik ali zakupnik zemljišča imel pravico vedno in povsod ubijati velike zveri, z dovoljenjem gospodarja je lahko uporabil tudi strelno orožje.

Za pridobitev denarne nagrade (ta je po podatkih za leto 1958 znašala okoli 35000 dinarjev oziroma 295 evrov (Levstik, 2018)) je bilo potrebno predložiti glavo živali, njen kožuh ali taco (Jonozovič, 2003).

Volk (pa tudi medved) je na Slovenskem pristal tako blizu izumrtja zgolj zaradi preganjanja s strani človeka, saj se naravne razmere na tem območju niso slabšale. Večina dinarskih gozdov, kjer so volkovi prisotni vse do danes, je bila slabo izkoriščana, večjih motenj in vznemirjanj s strani človeka ni bilo. Volkovi so po letu 1880 bili le še občasno prisotni, tako da se je v Avstro-ogrski monarhiji prenehalo predpisovati nagrade za ubite živali. Okrog leta 1900 so bili na robu izumrtja. Sčasoma so si opomogli (ob koncu 1. svetovne vojne), vendar so leta 1923 v Kočevju ustanovili Odbor za pokončevanje volkov, posledica česar je bilo, da je volk postal redka vrsta tudi v osrednjem Dinarskem delu današnjega slovenskega ozemlja, ki sicer predstavlja osrednji življenjski prostor volkov na Slovenskem. Glede na podatke revije *Lovec* za čas med letoma 1910 in 1981 bi naj bilo največ pobitih volkov prav na Kočevskem in Notranjskem (okolica Snežnika), saj jih je bilo tukaj največ. Na območjih, kot so Vrhnika, Cerknica, Pohorje, Boč, Pokljuka in drugih, so bili zabeleženi le posamezni primeri. Med letoma 1923 in 1945 je bil volk na Slovenskem skoraj iztrebljen. Po drugi svetovni vojni si je populacija znova nekoliko opomogla, vendar ne za dolgo, saj je med letoma 1950 in 1973 ponovno zaznati močan upad (Žagar in sod. 2011).

Prve znake človekove ozaveščenosti o pomembnosti volka v naravi je bilo zaznati leta 1973, ko je država prenehala izplačevati nagrade za ubite volke. Leta 1974 so jih v gojitvenem lovišču Medved v Kočevju prvič zaščitili, kmalu zatem (1976) pa tudi v gojitvenem lovišču Jelen, Snežnik. Leta 1990 je Lovska zveza Slovenije zavarovala volka na celotnem območju Republike Slovenije, leta 1993 pa ga je zavarovala tudi država (Levstik, 2018).

2.2.2 Volk in človek

Čeprav ozaveščenost o volku in njegovem pomenu v ekosistemu narašča, je konflikt med volkom in človekom še vedno na območjih volka v veliki meri prisoten. Zdravi, prostoživeči volkovi naj človeku ne bi bili nevarni; v Sloveniji tudi ni bilo zabeleženega napada na človeka, kljub temu, da je na vsakoletni ravni zabeleženih veliko srečanj med ljudmi in volkovi in da na nekaterih območjih volkovi redno zahajajo v bližino vasi (Andromako in sod., 2015). Tovrstna zahajanja v bližino vasi zaradi potencialne ogroženosti človeka in njegove lastnine, varovanje volka dodatno otežujejo (Santiago-Avila in sod., 2018). Vendar pa je vsako skrb o človekovi varnosti treba jemati resno. Do konflikta med človekom in volkom sicer res večinoma prihaja zaradi napadov na drobnico,

občasno pa tudi iz drugih razlogov. Čeprav pri nas ni zabeleženega napada na človeka, se v tujini (sicer izjemno redko) vseeno dogajajo. V Evropi je bilo v zadnjih 50 letih zabeleženih 21 napadov, od tega štirje s smrtnim izidom (Kuijper in sod., 2019). Kuijper (2019) je tako prepričan, da se bo v Evropi s povečevanjem volčje populacije, povišalo tudi število srečanj človeka z volkom v naravi, kar lahko med prebivalci območij stalne ali občasne prisotnosti volka povzroči še več strahu.

Sicer strah pred volkovi in napadi volkov ni redek, vendar pa ni vedno osnovan na dejanskih dogodkih, temveč je posledica pravljic, nepotrjenih anekdot ter grozljivk (Alič, 2011). Tako je širjenje pravih informacij izjemno pomembno že v zgodnji mladosti, da se lahko predsodkom, ki jih otroci dobijo iz pravljic in filmov, kjer je volk prikazan kot hudoben in nevaren, učinkovito izognemo (Andromako in sod. 2015). Če pogledamo širše, pa nekatere kulture po svetu prikazujejo v drugačni luči – na primer na Japonskem prikazujejo volka kot božanstvo. Kmetje so včasih v bližino brlogov kot darove nastavljali hrano z željo, da bi volkovi ščitili njihove poljščine pred jelenjadjo in divjimi prašiči. V rimski mitologiji je znana volkulja iz legende o nastanku Rima, povezujejo pa jo s plodnostjo. V evropskih basnih je volka pogosto moč zaslediti v vlogi vodnika duš, v Bibliji se omenja kot simbol pohlepa in pogube, v mitologiji starih evropskih ljudstev pa pogosto simbolizira temne strasti človeka, ki jih je le-ta prenesel na volka. Vsem poznan je tudi volkodlak, mitološko bitje, sposobno preobrazbe v volka, ki ima lastnosti volka in človeka. V slovenski literaturi je ena najbolj znanih pripovedi o njem Trdinova bajka *Volkodlak* iz zbirke *Bajke in povesti o Gorjancih* (Žagar in sod. 2011).

2.2.3 Pravno varstvo volka na Slovenskem

Volk danes velja za ogroženo živalsko vrsto, zaradi česar ga znotraj Evropske unije uvrščamo med strogo varovane vrste. Ulov in uboj volka sta strogo prepovedana, prav tako pa tudi vsakršno poškodovanje, zastrupitev in vznemirjanje vrste, posebno v času razmnoževanja, vzreje mladičev, hibernacije in selitve (Andromako in sod. 2015). Glavni izzivi pri varovanju volka ter hkrati ključni dejavniki njegove ogroženosti so med drugim:

- negativen odnos javnosti do volka zaradi škode, ki jo domnevno povzroča na domačih živalih,
- nepremišljen odstrel volkov,
- izguba življenjskega prostora,
- zmanjševanje plenske baze.

Pri tem moramo poudariti, da je škoda, povzročena na domačih živalih, glavni razlog za konflikte med človekom in volkom, k čemer pa v veliki meri prispevajo tudi mediji (Levstik, 2018). Škoda, ki jo domnevno povzročajo volkovi, je v Sloveniji namreč deležna

velike medijske pozornosti, čeprav je njen obseg v primerjavi s škodo oziroma izgubami v živinoreji zaradi drugih dejavnikov (bolezen, podhranjenost, zapleti med polaganjem) v povprečju večinoma zanemarljiv (Krofel in sod. 2011).

Upravljanje in varovanje volka na Slovenskem temelji predvsem na varovanju njegovega habitata ter socio-političnem okolju oziroma družbenem odnosu do volka (Levstik, 2018). Raziskava, opravljena v okviru projekta Slowolf, je pokazala, da imamo Slovenci do volka na splošno pozitiven odnos, medtem ko je med rejci drobnice prisoten odklonilen odnos. Tekom raziskave je bilo anketiranih preko 1000 ljudi, živečih na območjih stalne ali občasne prisotnosti volka v Sloveniji (Žagar in sod. 2011).

2.2.3.1 Evropska zakonodaja

Ker se volk (*Canis lupus*) uvršča med ogrožene živalske vrste, mu Evropska unija (v nadaljevanju EU) nudi strog režim varstva (Levstik, 2018). Na ravni EU je zaščiten z Direktivo Sveta 92/43/EGS o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst (Habitatna direktiva), ki državam članicam naroča, da morajo vzpostaviti sistem za spremljanje naključnega ujetja in uboja ogroženih živalskih vrst ter zagotoviti, da naključno ujetje in ubitje nima znatnega škodljivega vpliva na dotično vrsto. Cilj direktive je predvsem prispevati k zagotavljanju biotske raznovrstnosti z ohranjanjem naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst na evropskem ozemlju držav članic (Andromako in sod. 2015). Kar se tiče same problematike volka, je pomemben 16. člen Habitatne direktive, ki omogoča državam članicam odstop od prepovedi namernega ubitja ali ujetja zavarovane živali, vendar zgolj v primeru, da ni drugih zadovoljivih možnosti, da odstopanje ne povzroči škode vzdrževanju ugodnega stanja ohranjenosti populacije na njenem naravnem območju razširjenosti in pod taksativno določenimi pogoji (Kovič in sod., 2018). Ti pogoji so:

- (a) zaradi varstva prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst in ohranjanja naravnih habitatov
- (b) da se prepreči resna škoda, zlasti na posevkih, živini, gozdovih, ribištvu in vodi ter drugih vrstah premoženja
- (c) zaradi interesov zdravja ljudi in javne varnosti ali zaradi drugih razlogov prevladujočega javnega interesa, ki je lahko tudi socialne ali gospodarske narave, in zaradi koristnih posledic bistvenega pomena za okolje
- (d) zaradi raziskovanja in izobraževanj, zaradi doseljevanja in ponovnega naseljevanja teh vrst ter za to potrebne vzrejo, vključno z umetnim razmnoževanjem rastlin

(e) da pod strogo nadzorovanimi pogoji dovolijo selektiven in omejen odvzem ali zadrževanje nekaterih osebkov vrst, navedenih v Prilogi IV, v omejenem številu, ki ga določijo pristojni nacionalni organi.

Odstrel je torej dopusten, v kolikor so hkrati izpolnjeni trije pogoji:

- 1) ni drugih zadovoljivih možnosti in
- 2) stanje populacije zadevne vrste je ugodno in
- 3) hkrati je izpolnjen tudi eden od alternativno določenih pogojev v točkah a do e. Znotraj zadnje določenega alternativnega pogoja (točka (e)) pa je potrebno izkazati hkratni obstoj treh pogojev:
 - selektivnost odvzema,
 - omejenost odvzema
 - izvedba pod strogo nadzorovanimi pogoji.

V vseh primerih mora izpolnjenost vseh kumulativno določenih pogojev izkazati država, ki tudi nosi breme dokazovanja, da so pogoji izpolnjeni. (Born in sod., 2015)

2.2.3.2 Zakonska ureditev v Republiki Sloveniji

Slovenska zakonodaja ureja položaj volka kot zavarovane vrste v 26. in 81. členu Zakona o ohranjanju narave (v nadaljevanju ZON) in v Uredbi o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah (v nadaljevanju Uredba). Izrecno prepoved lova na osebke ogrožene in zavarovane vrste, med katere spada tudi volk, pa najdemo tudi v tretjem odstavku 81. člena ZON (Andromako in sod. 2015).

Uredba sicer v 7.a členu določa, da sme vlada z odlokom sprejeti ukrep odvzema živali iz narave, v kolikor gre za selektiven in omejen odvzem živali pod strogo nadzorovanimi pogoji, osebke pa odvzame zgolj v omejenem številu. Za tovrsten ukrep se lahko odloči na podlagi strokovnega mnenja iz 8. člena te uredbe. Strokovno mnenje se pripravi s strani Zavoda Republike Slovenije za varstvo narave, strokovno mnenje za velike zveri pa Zavod za gozdove Slovenije. V kolikor se strokovno mnenje organizacije, pristojne za lovstvo in pisno stališče organizacije, pristojne za ohranjanje narave, bistveno razlikujeta, mora za lovstvo pristojna organizacija priložiti še odgovor na pisno stališče organizacije, pristojne za ohranjanje narave, v katerem je dolžna podrobno razložiti dele strokovnega mnenja, kjer prihaja do razhajanj z organizacijo, pristojno za ohranjanje narave. (Levstik, 2018)

Slovenija je v preteklosti določala odstrel kot enega glavnih upravljaljskih ukrepov, kot razlog pa navajala predvsem željo po redukciji števila škodnih dogodkov. S tem bi se namreč nezadovoljstvo rejcev drobnice zmanjšalo, zagotovila pa bi se »ustreznejša« raven sobivanja med človekom in volkom (Levstik, 2018). Ameriški strokovnjak za volkove

David Mech pravi, da je odstrel sicer učinkovit ukrep, ko je populacija volka manj številčna, oz. ko je skoraj iztrebljen, vendar pa je njegov učinek omejen, kakor hitro je populacija volka dobro vzpostavljena in je razširjen (Mech, 2017). Raziskave, narejene v okviru projekta Slowolf so pokazale tudi, da s povečanim odstrelom naj ne bi dosegli manjšega števila škodnih dogodkov na drobnici, zato je danes glavni namen odstrela povečanje strpnosti ljudi do volkov (Radinger, 2019).

2.2.3.3 Odlok o ukrepu odvzema osebkov vrste rjavega medveda (*Ursus arctos*) in volka (*Canis lupus*) iz narave v obdobju od 1. oktobra 2018 do 30. septembra 2019

Odlok o ukrepu odvzema osebkov vrste rjavega medveda (*Ursus arctos*) in volka (*Canis lupus*) iz narave določa tako imenovane naravovarstveno varne meje odvzema, pri izvajanju pa jemlje v zakup oblike smrtnosti, na katere sicer nimamo vpliva, vendar pa so izjemnega pomena za ohranjanje ugodnega stanja (seštevek osebkov, ki so iz narave odvzeti z odstrelom, odlovom, izjemnim odstrelom, povozom ter nekaterimi drugimi izgubami). To pomeni, da se morebitne večje naravne izgube odrazijo v zmanjšanem odstrelu na določenem območju. Načrtovalsko obdobje traja od 1. 10. 2018 do 30. 9. 2019. Razpon obdobja je vsako leto enak. Priprava Odloka je kompleksna naloga, ki zahteva sodelovanje vlade s strokovnimi institucijami, nevladnimi organizacijami in kmeti.

Za volka je bil v zadnjem letu predviden odvzem 11 osebkov, in sicer v obdobju od 1. 10. 2018 do 31. 1. 2019 in od 1. 9. 2019 do 30. 9. 2019. Prednostno naj bi se izvedel na območjih z najvišjim številom škodnih dogodkov, na območjih lovišč s posebnim namenom pa se naj ne bi izvajal. V kolikor odvzem odraslih volkov, starih 2 leti ali več doseže mejo 40% načrtovanega odvzema, se z odstrelom nemudoma preneha. Predlog za odvzem se izroči v obravnavo tudi Strokovni komisiji za upravljanje z velikimi zvermi, zadnji je bil izročen dne 18. 6. 2018 (povzeto po Osnutku obrazložitve vlade, 2018). Novembra 2018 je vlada sprejela Odlok za odvzem medveda, iz njega pa je izvzela volka (Kmetec, 2018). Temu so sledile polemike, javnost pa se je razdelila na zagovornike in nasprotnike odstrela volka.

Spomladi 2019 je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP) vladi predlagalo sprejem interventnega zakona o odvzemu osebkov vrst rjavega medveda in volka iz narave z omejeno veljavnostjo. Interventni zakon naj bi veljal do konca septembra 2020, izveden pa naj bi bil izredni odstrel 11 volkov in 175 medvedov. Kot glavni razlog navajajo prenamnožitev volka in medveda do mere, da so v zadnjem obdobju spremenili način vedenja, kar bi naj predstavljalo neposredno grožnjo v obliki napadov v naseljih in napadov na domače živali (Kmetec, 2019). Poslanci so z 62 glasovi za in 9 glasovi proti

predlog interventnega zakona, ki sedaj predvideva odvzem 200 medvedov in 11 volkov, tudi potrdili (RTV Slovenija, 2019).

2.3 Analiza medijskih objav in diskurza o volku

Množični mediji ponavadi sledijo določenim pravilom, ki usmerjajo njihovo poročanje o določeni temi. Znanost in njeni izsledki so za množične medije relativno nezanimivi, kar se spremeni, če so ogroženi ljudje ali je tema oziroma novica senzacionalna (Friedman, 1991). Pri senzacionalističnem poročanju naletimo na več težav. Zaradi prepletanja znanosti, zakonodaje in upravljanja ter poročanja o temah, na področju katerih novinarji niso večši in/ali usposobljeni, je izdelava prispevkov naravovarstvene narave, kot so v našem primeru prispevki o volkovih, za novinarje težavna. Dodatni problem jim lahko predstavlja tudi pomanjkanje časa za poglobitev v temo, zakasnelost ali težja dostopnost znanstvenih dognanj o temi, pogosto pa se poročevalci niti ne spuščajo v kompleksnost problema ter iskanje, zakaj je do njega prišlo (Friedman, 1991).

Kljub vsem naštetim pomanjkljivostim tovrstnih informacij pa so prav množični mediji tisti, od katerih javnost pridobi največ informacij, med drugim tudi naravovarstvenih (Corbett, 1995), ki so zaradi zgoraj naštetih razlogov pogosto pomanjkljive. Friedmanova (1991) meni, da so najboljši vir o neki (naravovarstveni) temi sami znanstveniki in strokovnjaki tega področja, vendar pa Messmer s sodelavci (2001) pri tem poudarja, da pa le-tem pogosto primanjkuje komunikacijskih veščin. Poudariti je treba tudi, da je poročanje medijev pod pritiski – denarja, politike, kot tudi interesnih skupin, zaradi česar ni povsem nepristransko (Corbett, 1995).

Narava in živali pritegnejo našo pozornost, ko se o njih poroča v medijih (Sarr, 2011). S slednjimi se ljudje lažje poistovetimo kot z rastlinami ali neživo naravo (Corbett, 1995). Za podobami živali, ki nam jih mediji podajajo, pa se po besedah Corbettove (2006) pogosto skrivajo sporočila industrije popularne kulture, ki imajo namen ustvariti, širiti ter prodajati nekatere kvalitete in značilnosti živali, ne pa nje same.

2.3.1 Moralna percepcija volka

Niso pa samo mediji tisti, ki usmerjajo človekovo moralno percepcijo o živalih, v našem primeru o volku. Naša moralna percepcija je pogojena z mnogimi dejavniki, med drugim časom, v katerem živimo, našo dovzetnostjo za medijsko poročanje in možnostjo kritičnega premisleka, vzgojo in kulturo. Corbett (2006) je namreč ugotovila, da so ameriški Indijanci bili sposobni sobivanja z volkom, za razliko od Evropejcev in priseljencev, čemur bi naj botrovala njihova lestvica vrednot, ki je opisovala stopnje

odnosa do narave, volku pa so pripisovali pozitivne lastnosti – s tem se njihovo razmišljanje in kultura močno približata ekocentrizmu. Po drugi strani je s priseljenci in Evropejci po besedah Whita (1967) povsem druga zgodba, kar utemeljuje kot značilnost evropskega antropocentričnega mišljenja, ki je vezano na krščansko religijo in je bilo s priseljenci vneseno v Ameriko. Takšno antropocentrično razmišljanje dojema naravo izključno v mejah funkcionalnosti in koristnosti za človeka (Grušovnik, 2011).

Slovenija je tako kot del evropskega prostora tekom zgodovine bila prav tako vezana na krščansko religijo, ki je pustila velik vpliv na kulturi. Tudi, kar se tiče volka, se je skozi zgodovino nanj vedno gledalo antropocentrično, čeprav bi se naj po besedah Kellerta (1985) odnos do volka skozi čas spreminjal, saj je povezan s človekovo splošno naklonjenostjo do živali in narave ter željo po njenem varovanju, ki pa je v sodobnem času večja.

Fran Erjavec je že leta 1868 v knjigi *Domače in tuje živali v podobah* opisal volka kot grdogledega potepuha, kateremu so lastne samo napake in gnusobe. »Kar ga je od gobca do repa, nam je ves oduren in mrzek. Vse se ga ogiba in vse ga sovraži.« (Erjavec, 1995)

Brancelj (1988) je več kot 100 let kasneje odnos do volka povzel: »Človek verjetno nobene živali ne sovraži tako močno kot volka. V njem je videl nenehnega tekmeča in škodljivca, bodisi kot prvotni živinorejec ali sodobni lovec. Zato si je vedno prizadeval, da bi število volkov kar najbolj zmanjšal ali jih celo iztrebil.«

Tudi številne pravljice in legende volkove po eni strani povečujejo, po drugi strani pa jih prikazujejo kot nevarne krvoločne zveri (Bevčič, 2019). Pravljice so večinoma posredovane iz roda v rod z ustnim izročilom, tako da to podobo volka mimogrede in včasih nenamerno posredujemo mlajšim generacijam, s čimer pogosto volkovom delamo krivico.

Danes se volka seveda ne opisuje več tako negativno kot ga je opisal Erjavec, vseeno pa ne moremo trditi, da je človekov odnos do njega v celoti pozitiven. Čeprav se je tekom let pogled in odnos ljudi do volka spreminjal, tudi v njegovo dobro (Štrumbelj, 1995), pa se spet pojavlja večja negativna nastrojenost, saj zopet prihaja do večjega števila škodnih dogodkov, ker se je volk ponovno naselil na predele, kjer ga je človek pred tem že uničil, pa tudi ljudje svoje domove in kmetije postavljajo vse bolj v bližino gozdov.

V nadaljevanju naloge smo analizirali nekaj strokovnih in laičnih besedil ter iz njih skušali razbrati, kakšna je avtorjeva etična percepcija volka. Besedila smo skušali uvrstiti kot ekocentrična ali antropocentrična ter ugotoviti, ali je posamezno besedilo bolj primer globoke ali plitke ekologije. Kot ekocentrična smo uvrstili tista besedila, ki zagovarjajo

sobivanje volka in človeka, namesto odstrela volka. Prav tako bi sem uvrstili tudi besedila, katerih avtor bi poudaril intrinzično vrednost volka in narave, vendar med besedili, ki smo jih analizirali, ni bilo takega (če bi bilo, bi ga označili kot primer globoke ekologije). Po drugi strani smo besedila, v katerih je avtor označeval odstrel kot nekaj pozitivnega, kot dober ukrep ali opisoval volka kot nevarnega ali škodljivega, pojmovali kot plitko ekologijo. Prav tako smo jih (takšna ali podobna besedila) večinoma označili za antropocentrična.

Analizirali smo tri besedila iz revije *Lovec*, knjigo Frana Erjavca *Živali v podobah*, en strokovni članek o učinkovitosti odstrela volkov ter po en članek s spletnih strani 24ur.com, Rtv slo, Slovenske novice, Dnevnik in Nova24tv.

2.3.1.1 Moralna percepcija volka v strokovnem diskurzu

Moralna percepcija volka je področje, kjer težko posplošujemo. Ne moremo govoriti o spremembi percepcije skozi čas, saj se dojemanje volka še vedno razlikuje med pripadniki različnih kultur in interesnih skupin. V primerjavi z javnim diskurzom pa je vsekakor strokovni diskurz tisti, pri katerem lahko jasneje in bolj enovito definiramo moralno percepcijo volka in njeno spreminjanje skozi čas.

Že omenjeni Fran Erjavec je bil priznan naravoslovec svojega časa, njegov odnos do volka pa je bil izrazito negativen. Erjavčevo (1995) opisovanje volka kot »krvoločne, grdoglede zveri«, katero je treba po vzoru Nemčije iztrebiti, saj naj bi jih po njegovih besedah bilo na Slovenskem »več kot preveč«, je antropocentrično, volku pa ne pripisuje praktično nobene vrednosti. V bistvu mu ne daje niti instrumentalne vrednosti, saj od njega ne vidi nobene koristi, zgolj slabosti in se ga želi znebiti, kaj šele intrinzične. Poleg tega v istem učbeniku pravi o človeku, da ima nekaj, kar ga povzdiguje visoko nad živali ter ga postavlja na prvo mesto med vsem, kar je kadarkoli ustvarila božja roka. To naj bi bila človekova duša in njene »prečudne zmožnosti«. Zanimivo je, da po eni strani prigovarja k iztrebljenju volka za vsako ceno, po drugi strani pa v knjigi nadaljuje, da je Bog človeku dal vse živali v last, da jim človek gospoduje, vendar pa mora biti pravičen ter milostljiv gospodar, da bo Bogu po volji, saj je ta sama ljubezen in dobrot. Pravi sicer tudi, da je človeku dovoljeno žival, ki bodisi dela škodo bodisi utegne biti nevarna njemu in/ali domačim živalim, ubiti, »toda mučiti ne sme nobene« (Erjavec, 1995). Tukaj se nekoliko približa plitki ekologiji, in sicer s tem, da zagovarja, da se živali ne muči ter, da je naravi dober gospodar, vendar pa zagovarja človekovo nadvlado vsemu, pa tudi Grušovnikovi (2016) »dobrobiti živali«, kar je eden od temeljev šibke etike živali, pri kateri gre po njegovih besedah zgolj za razširitev človekove moralne odgovornosti na živali, kar je danes že dokaj dobro sprejeto stališče.

Nasproti šibki postavlja močno etiko živali, ki pa obravnava živali kot moralne akterje, kar bi pomenilo, da tudi živali ravnajo bodisi moralno, bodisi nemoralno (Grušovnik, 2016).

Tak negativen odnos do volka ni bil v tem času nič posebnega, saj so v 19. stoletju za ubite volkove delili celo nagrade (Levstik, 2018), konec 19. in v začetku 20. stoletja pa so pristali na meji izumrtja. V 70. letih minulega stoletja je vse kazalo celo na to, da bodo tudi na območju Slovenije popolnoma izginili, kakor so izginili v mnogih drugih evropskih državah. V stroki so se prvi resnejši premiki zgodili v letu 1973, ko je država prenehala z izplačevanjem nagrad, sledili so ukrepi s strani lovcev – najprej so jih na dveh gojitvenih loviščih zaščitili, leta 1990 je Lovska zveza Slovenije zavarovala volka na celotnem območju Republike Slovenije, leta 1993 pa je bil zavarovan tudi s strani države (Radinger, 2019).

Kar se tiče strokovnega diskurza o volku s strani lovcev, smo se za vpogled poslužili glasila *Lovec* na spletu. Preleteli smo revije, izdane med letoma 2004 in 2019, za lažje iskanje člankov smo se posluževali iskanja glede na ključne besede. Poslužili smo se ključne besede »volk« in našli članke v skoraj vsaki številki revije, ki smo jo pregledali (približno polovica vseh števil, ki so izšle med letoma 2004 in 2019), vendar pa je poročanje o njem v reviji *Lovec* pretežno objektivno. Iz samih člankov ni moč razbrati, kakšna je moralna percepcija poročevalca; članki so strokovni, bralcu pa postrežejo z golimi informacijami. Večkrat ga omenjajo tudi v povezavi s šakali, risi ali medvedi, tako da vsaka omemba še ne pomeni dejanskega članka oziroma informacij o volkovih. Nekaj več vrednostnega pojmovanja je zaznati pri poročanju o napadih na drobnico, vendar pa gre tukaj večinoma za krajše članke ali povzetke člankov iz drugih slovenskih časopisov, ki so zbrani v poglavju *Iz dnevnega tiska. Krdelo volkov znova na krvavi pojedini* se glasi naslov enega od člankov, ki je vzeta iz časopisa *Slovenske novice* na dan 3. 10. 2014 (Glavonjič, 2014). *Mi o volku, volk med čredo* je naslov drugega članka, vzete iz *Primorskih novic*, dne 27. 2. 2008 (Race, 2008). Dejstvo je, da so takšni in podobni naslovi, posledično pa tudi članki iz časopisov senzacionalističnega značaja, katerih glavni namen je dobiti pozornost čim večjega števila bralcev, njihovi pisci pa večinoma niso strokovno usposobljeni za pisanje o podobnih temah. Takšni časopisi so v osnovi namenjeni širši, laični javnosti in ne le lovski interesni skupini, zato imajo s takšnimi naslovi namen vzbuditi pozornost tudi pri tistih, ki jih sicer tema ne zanima, kar pa pri prispevkih, namenjenih neki interesni skupini (v tem primeru lovcem), ni potrebno. Ti članki v reviji *Lovec* nam tako ne povedo ničesar o moralni percepciji lovcev. Poudariti je potrebno tudi, da v poglavju revije, kjer poročajo o dogodkih v tujini, pisci zgolj povzemajo dogajanje, ni tovrstnih senzacionalnih trditev in naslovov, le-ti so prisotni izključno pri dobesednih citatih oziroma kopijah dejanskih člankov iz drugih časopisov.

Več vrednostnega pojmovanja je v reviji *Lovec* zaznati v uvodnikih, ki so napisani s strani strokovnjakov tega področja. V januarskem izvodu letošnjega leta predsednik Lovske zveze mag. Lado Bradač opisuje delo LZS (Lovske zveze Slovenije) v letu 2018, pri čemer med drugim obsodi izločitev odstrela volkov iz Odloka o ukrepu osebkov vrst rjavega medveda in volka iz narave za obdobje do 30. septembra 2019 kot eno največjih sprenevedanj uradnikov na Ministrstvu za okolje in prostor. Omeni, da je žalostno, da nas v Romuniji, kjer so se srečevali s podobno prepovedjo, prekašajo v strokovnem delu, saj so tam prepoved po njegovih besedah »uspešno rešili«. Bradač (2019) nadaljuje: »*Pri nas pa imamo sedaj primere, ko se volkovi prehranjujejo s psi z domačih dvorišč.*« Pravi, da je Slovenija kulturna krajina, kjer moramo v izogib konfliktom v družbi sprejemati kompromise. Poudari, da je na drugi strani povečanje odvzema medveda korak v pravo smer (Bradač, 2019).

Ta zapis je primer plitke ekologije in je antropocentrično obarvan. Čeprav bi lovci naj varovali populacijo volka, lahko iz tega zapisa razberemo, da volku ni pripisana intrinzična vrednost, saj v tem primeru odstrela ne bi podpirali, kajti vsak volk bi bil vreden življenja. Prav tako lahko, glede na to, da se zagovarja odstrel volka v izogib konfliktom v družbi sklepamo, da se z volkom upravlja glede na človeka in njegove potrebe.

Zavedati se moramo, da bomo povsem ekocentrično naravnane prispevke težko našli, saj so tudi naravovarstveniki pod nenehnim pritiskom družbe, politike in različnih interesnih skupin. Vsekakor pa se ekocentризmu bolj približajo strokovnjaki, ki zagovarjajo dejstvo, da imajo volkovi samoregulacijo in odstrel z namenom uravnavanja velikosti populacije ni potreben. Krofel in sodelavci (2011) izpostavljajo, da je varovanje velikih zveri na območjih, kjer sobivajo s človekom, zahtevna naloga, njihovo upravljanje in ohranjanje pa temelji tako na biološkem, kot tudi socio-političnem okolju. Zavedajo se, da je odstrel kot upravljavski ukrep precej kontroverzen, pogosto pa je odrejen brez dovoljšne kritične ocene učinkovitosti odstrela. Poudarjajo, da učinkovitost tega ukrepa pri nas še ni dovolj raziskana in izpostavljajo možne stranske učinke. Krofel (2013) sicer večkrat javno poudarja sposobnost samoregulacije, ki jo imajo volkovi, o čemer je med drugim govoril tudi na TEDx Talk v Ljubljani leta 2013, kjer je poslušalce postavil pred vprašanje, ali je človek dovolj pameten, da lahko koeksistira z volkom, v katerem je zaznati vpliv ekocentrizma, saj sposobnost sobivanja predstavi kot sposobnost pametnega človeka, kot nekaj pozitivnega (Krofel, 2013). Volka nikjer ne opisuje kot nekaj slabega ali nevarnega, temveč izpostavlja dejstvo, da v zadnjih 100 letih nimamo zabeleženih napadov na človeka, da je zelo pomemben del ekosistema, da se pred človekom raje umakne, odstrela pa ne pojmuje kot rešitev (Žiberna, 2016).

2.3.1.2 Moralna percepcija volka v javnem diskurzu

Izdaji Odloka o ukrepu odvzema osebkov vrste rjavega medveda (*Ursus arctos*) in volka (*Canis lupus*) iz narave v obdobju od 1. oktobra 2018 do 30. septembra 2019 in izvzetju odvzema volka iz odloka so sledili mnogi javni diskurzi in polemike. Javnost je razdeljena, in sicer na eni strani so podporniki odstrela, na drugi pa nasprotniki. Med nasprotniki odstrela so večinoma naravovarstveniki in laiki, naklonjeni volku, med podporniki pa predvsem rejci drobnice, kmetje in nekateri prebivalci območij prebivanja volka, vendar ne vsi; nekateri imajo do volka povsem pozitiven odnos (Radinger, 2019).

Moralno percepcijo volka v javnem diskurzu smo spremljali na najbolj obiskanih slovenskih spletnih straneh (spletna stran Merjenje obiskanosti spletnih strani MOSS), namenjenih širši javnosti, ki so znani po senzacionalističnem poročanju. Analizirali smo članek in moralno percepcijo s strani novinarja, kot tudi komentarje javnosti. Obravnavali smo članke s spletnih strani 24ur.com, Rtv Slovenija, Dnevnik, Slovenske novice in Nova24tv. Pri vseh izbranih člankih nas je pritegnil udaren naslov, pisci člankov ter bralci z njihovimi komentarji pod članki, ki predstavljajo zelo različne poglede na problematiko volka. Predstavili bomo po en analiziran članek z vsakega od naštetih spletnih portalov.

Skupna značilnost, ki jo lahko omenjenim spletnim portalom pripišemo, je hitro, udarno in razumljivo poročanje o neki problematiki, s čimer pokrijejo čim večje število potencialnih bralcev, ki pritegnejo s privlačnimi naslovi. Le-ti večkrat vsebujejo tudi vprašanje, s čimer sprožajo dvom. Pogosto so v prispevkih pretresljive fotografije in oznake, kot recimo »tragedija« ali »škandalozno« (Saavedra, 2007).

Če za primer vzamemo članek z naslovom *Volkovi že prihajajo na domača dvorišča in raztrgajo domače pse, ki so privezani na verigo*, objavljen na RTV Slovenija, senzacionalistični naslov hitro pritegne bralce (Cerar, 2018). Vendar pa lahko le-ti v članku ugotovijo, da je kratkomalo »prenapihnjen«. Isti dogodek je namreč opisan tudi na portalu Nova24tv, članek pa nosi naslov *[Ni za občutljive] Šok za prebivalca Kočevja: Ko je stopil na dvorišče, je našel od zveri raztrganega hišnega ljubljence!* Oba članka bazirata na Facebook objavi nekega kočevskega kmeta, ki je zjutraj našel svojega psa, privezanega na verigo, mrtvega (Nova24tv.si, 2018). Ni potrjeno, ali ga je res napadel volk ali morda šakal, katerih populacija je tudi v porastu. Prav tako je v času poročanja šlo za osamljen primer, nikakor ne za množino kot je zapisano v naslovu. Po poročanju Slovenskih novic se je namreč podobni dogodek zgodil še februarja 2019 v Bodkovcih, kjer volk ne živi. Na podlagi tega sklepajo, da je za napad na verigo privezanega psa kriv šakal (Jankovič, 2019).

Slika 1. Na facebooku deljena fotografija raztrganega psa (povzeto po Nova24.si, 2019).

Prvi članek govori predvsem o pozivu lovcev k »ureditvi« situacije z volkom in šakalom. Mnenje podaja že prej omenjeni predsednik Lovske zveze Slovenije, ki pravi, da upa, da bodo na ministrstvu sledili primeru »dobre« prakse iz Romunije, kjer so se nevladniki prav tako borili proti odstrelu volka (sicer tudi medveda) in sprva to dosegli, vendar je bila prepoved kasneje preklicana. Kakorkoli, tudi prvotno predpisan odvzem 11 volkom se mu zdi premajhen, saj naj bi takšno število osebkov ob tako hitro rastoči populaciji bilo eliminirano že zaradi poveza avtomobilov in vlakov. Bradač nadaljuje: *»Večja težava bo dejstvo, da volkovi že prihajajo na domača dvorišča in raztrgajo domače pse, ki so privezani na verigo«* (Cerar, 2018).

V tem članku in besedah mag. Lada Bradača je zaznati izrazito negativno moralno percepcijo o volku. Opisuje ga kot nekaj slabega, nevarnega. Želi, da se ga iz narave odvzame in da se ga odvzame več. Prispevek je antropocentrično naravnani, saj odstrel celo

opisuje kot dobro prakso, o ostalih možnostih zmanjšanja ali preprečevanja podobnih škodnih dogodkov pa niti ne razpravlja. S tem daje vtis, da je človek v središču vsega, populacijo volka pa si lahko prireja, kakor mu (človeku) pač odgovarja brez, da bi se vsaj skušal posluževati manj invazivnih ukrepov, ki bi morda omogočili sobivanje z volkom (Cerar, 2018).

Pod prispevkom je omogočeno, da bralci anonimno oziroma pod izbranim vzdevkom komentirajo oziroma pustijo svoje misli. Dne 4. 7. 2019 je bilo zapisanih 145 komentarjev, za namen analize pa smo naključno izbrali 8 komentarjev. Za tako majhno število komentarjev smo se odločili zato, ker se v svojem bistvu večinoma ponavljajo; na eni strani imamo ljudi s pozitivnim odnosom do volka, na drugi strani ljudi z negativnim, zapisi pa so večinoma kratki, zaradi česar bistveno več kot to težko določimo. Ugotavljamo, da je moralna percepcija komentatorjev bistveno bolj pozitivna in bližje ekocentrizmu, saj izpostavljajo, da psi ne bi smeli biti na verigah: »Sploh pa kaj ima pes delat na verigi...« – VICTORIA99, 4. 12. 2018, dejstvo, da ni tolikšna krivda na živalih, temveč na človeku: »Kaj pa monitoring vpliva na okolje najbolj nevarne vrste? Človeka.« – Celt, 4. 12. 2018, ter da je človek tisti, ki postopa v volkovo življenjsko okolje in ne obratno: »a to da so ljudje prišli na volkovo dvorišče pa ne šteje?« – pazi_mina, 4. 12. 2018. Nekateri anonimneži imajo do volka pozitiven odnos, negativen pa do lovcev: »Kaj me živcira ta "odvzem". Napišite: lovci bodo pobili 200 medvedov, pa je. Volkov pa ne mislijo pokončat, ker naj bi pobijali pse, saj jih sami še več, ampak ker jim odvzemajo srnjad. Razlika je samo v tem, da je volk del naravne selekcije, jagri so pa mahnjeni na kapitalce.« – Inri, 4. 12. 2018; »Sam se večkrat klatim po življenjskem prostoru medvedov, volkov in šakalov. Strah me je edino takrat, ko so tam lovci prisotni. . . In z njimi sem že imel slabe izkušnje. Z zvermi nikoli.« – krosnjar, 5. 12. 2018. Nekateri ne komentirajo samega dogodka, temveč delijo zgolj misli o volku: »Ni ga lepšega, kot pa poslušat tuljenje volka. Komaj čakam, da pridem mal na dopust v Slovenijo, bo prenočitev v Kočevskem Rogu zihra ena od stvari k jih bom počel.« – HakmeD, 4. 12. 2019. Slednji komentar je dober primer plitke ekologije, saj bralec občuduje volka in naravo, zaradi česar ju najbrž želi ohraniti, pa vendar je v ozadju njegova korist, namreč zadovoljiti potrebo po estetiki in užitku, ki mu ga narava in volk dajeta (Cerar, 2018).

Niso pa vsi komentarji naklonjeni volku: »Ne morem verjet, kakšni neodgovorni komentarji. Ko ne bo več varno iti na sprehode, kolesarit ali imet piknik v naravi, boste še vedno pisali neumnosti? Se vam zdijo birokrati in javno mnenje bolj kompetentni od strokovnjakov za lov? In kaj naj bi bila ta neverjetna korist, ki naj bi o imel lovec pri odstrelu volka? Neverjetno, pravice živali stavimo pred varnostjo človeka. Bolno. Še volk je bolj pameten.« – Hope, 5. 12. 2018. Zaznati je izrazit antropocentrizem, zagovarjanje superiornosti človeka nad naravo, do volka pa ima odklonilen odnos, saj meni, da utegne

predstavljati nevarnost. Še en komentar v podporo odstrelu: »*Odstrel zveri je nujen, drugače zgubijo strah pred ljudmi in jih imajo za svoj plen. Seveda se tudi prekomerno namnožijo. Kam pa sodi pes drugam kot na verigo pred vhod, da varuje. V pesjaku lahko varuje sam sebe.*« – B. N. D., 7. 12. 2018 (Cerar, 2018).

V splošnem lahko zaključimo, da je večina ljudi, ki so objavo komentirali, volku veliko bolj naklonjena kot vsebina samega članka. Vsekakor se več ljudi nekoliko približa ekocentričnemu razmišljanju, težko pa za kogarkoli trdimo, da je zagovornik globoke ekologije, saj bi moral komentar biti zapisan zelo direktno (izpostavljena intrinzična vrednost narave/volka) ali pa bi morali imeti več izjav oziroma daljši zapis.

Opis enakega dogodka je bil tudi na portalu Nova24tv.si, vendar pa gre tukaj zgolj za opis dogodkov, brez nekih subjektivnih elementov. Kar izstopa, je naslov članka (*[Ni za občutljive] Šok za prebivalca Kočevja: Ko je stopil na dvorišče, je našel od zveri raztrganega hišnega ljubljénčka!*), katerega glavni namen je pritegniti čim več bralcev. Tudi pod tem prispevkom je omogočeno komentiranje. 4. 7. 2019 jih je bilo zapisanih 119. Zanimivo je, da so tudi tukaj komentatorji bistveno bolj kritični do lastnika, ki je pustil psa na vrvi, kot do samega volka. Oseba s sinonimom Oto je zapisala: »*Če psiček ne bi bil priklenjen na ketno, bi lahko pobegnil, vsa krivda je na strani lastnika, ki naj neha javkati glede zveri!! On je kriv za kuževo smrt.*« Od naključno izbranih 20 komentarjev, je približno dve tretjini podobnega mnenja in pripisujejo krivdo lastniku psa, ker ga je pustil priklenjenega. Ostali komentarji so mešani, nekateri ugibajo, da ni šlo za volka, temveč medveda, nekateri vzpodbujajo kmete, da ukrepajo: »*Država ne bo storila nič. kmet kot upravljalec podeželja bo prej ali slej moral vzeti puško v roke.*« Spet drugi so dogodek izkoristili za politične šale; oseba z vzdevkom Valter BraniSlav je zapisala: »*Sigurno ga je obgrizel kak migrant ali pa zlobni Kucan.*« (Nova24tv.si, 2018). Čeprav je šlo za relativno objektiven prispevek o dogodku, je kljub deljenim mnenjem večina tistih, ki so komentirali izrazila dokaj pozitiven odnos do volka in negativen zgolj do lastnika. Večina je zadrževanje psov ostro obsodila, po čemer sklepamo, da je Leopoldovo širjenje etike na živali pri večini precej ponotranjeno in čutijo do živali (v tem primeru do psov) neko etično odgovornost. Nekateri izpostavljajo, da je človek tisti, ki se je naselil na območja volka in bi se moral naučiti sobivanja. So komentarji, ki so naklonjeni odstrelu ali pa zagovarjajo, da se morajo kmeti sami braniti in poseči po strelnem orožju ter ga uporabiti proti velikim zverem v primeru škodnih dogodkov, spet tretji komentarji nimajo pretirane veze s člankom, saj gre za šale, navezavo na druge aktualne politične teme, nasvete o psih in podobno.

V spletnem časopisu *Dnevnik* smo prebrali članek z naslovom *Najprej so tulili, nato pa čakali na odziv volkov*, ki opisuje dogajanje na vsakoletnem monitoringu volkov. Avtorica

članka opiše, kako s pomočjo tuljenja izzovejo volkove, da se odzovejo, s tem pa potrdijo svojo prisotnost (Stanković, 2018). Avtorica opisuje dogajanje brez vrednostnega pojmovanja, zato njene moralne percepcije volka ni možno razbrati. V prispevek vključi nekaj izjav sodelujočih pri monitoringu, pri katerih je vrednostno pojmovanje bolj izrazito. Matjaž Cizel iz Zavoda za gozdove pravi: »Volk je krasna žival, vrhunski plenilec in si zasluži vse kaj drugega kot kroglo v pleče. Sem tudi lovec in sem ga že imel priložnost ustreliti, pa ga nisem, ker ga spoštujem in cenim. Nobena živalska vrsta ni tako organizirana. Pri volkovih cel trop skrbi za mladiče.« (Stanković, 2018). Iz izjave razberemo, da je njegova moralna percepcija volka pozitivna, izjavo pa bi lahko označili celo za primer globoke ekologije, saj ne le, da volku pripisuje samo pozitivne lastnosti, temveč tudi direktno pove, da ga spoštuje in ceni, iz česar sklepamo, da mu pripisuje intrinzično vrednost.

Slovenske novice so oktobra 2018 poročale o domnevnem napadu volka v vasi Pako v bližini Borovnice. Naslov prispevka, ki je o tem poročal, se glasi *Volkovi so mu že tretjič poklali čredo*, v članku pa kmet, pri katerem se je napad zgodil, pravi, da so mu zdaj volkovi pobili 9 ovac, pri napadu pred tem pa 17. Trdi, da bo zaradi napadov morda primoran opustiti ovčerejo, kakor to počnejo že nekateri drugi rejci drobnice. Ta članek ni napisan toliko senzacionalno, ampak bolj nazorno opisuje prestrašenost ovac ob napadu ter žalost kmeta, ko tak prizor najde. Pri bralcu vzbuja empatijo, pričakuje se, da se bo poistovetil s kmetom in mu stopil v bran. Ovčerejec pravi, da je bil prostor za električno ograjo, kjer naj bi se pasle ovce, prepojen s krvjo, volkovi pa bi naj ograjo preskočili in neusmiljeno preganjali čredo. S tem, da volku pripisuje, da je neusmiljen, ga postavlja v vlogo moralnega akterja, kar pomeni, da ima volk do nekoga oziroma nečesa (ovac) moralno odgovornost; to se sicer sklada s Leopoldom (1968), vendar pa predvidevamo, da kmet ob svoji izjavi ni imel tega v mislih. Napad še naprej opisuje nazorno, da so dve ovci raztrgali, preostalim, med katerimi so nekatere bile breje, nekatere pa imele jagenjčke, pa pregrizli vratove. Pravi, da je predrznost volkov skrb vzbujajoča, rejci pa nimajo moči. »Njihovo obleganje čreda trpeče prenaša; žival je drhteča in sklonjenih glav, meketanje hripavo, kratko in vse bolj otožno.« (Glavonjić, 2018) V istem članku je v podobnem jeziku povzet še en škodni dogodek iz Zabočevega, o katerem Glavonjić (2018) začne: »križi volčje lakote so ga (kmeta) udarili pred štirimi leti«. Podobno kot pri napadu v Paku, naj bi volkovi preskočili električnega pastirja ter se zapodili za brejimi ovcami. Dogodek opisuje tako: »Lakotniki so eno odvlekli v goščavo in jo povsem požrli, dvema so raztrgali kožuh in iz trebuha izvlekli drobovje, dve po mastenju zadušili, ena pa jim je ušla. Sodu je izbilo dno. Obupal je (kmet), češ da ovac zverem pod zobe ne bo več dajal, od takrat volnata čreda več v pašniku ne meketa.« (Glavonjić, 2018). Pri opisovanju obeh dogodkov je v članku uporabljen jezik, ki že meji na rahlo poetičnega, izbor besed pri opisovanju volka in napadov pa spominja celo na Erjavčev opis volka iz leta 1968. Novinar uporablja

stopnjevanja in metafore, ki se v želji po objektivnem opisu dogodkov sicer naj ne bi uporabljale. Novinar v članku goreče podaja vrednostne sodbe. Besedna zveza, s katero opiše ovce – »volnata čreda« – pa izpostavlja ovco kot gol način pridelave volne ter ji tako pripisuje izključno instrumentalne lastnosti. Piščeva moralna percepcija volka je izrazito negativna; opisuje ga kot zvito zver, ki se ne boji človeka in za katero ni ovir, če želi napasti in pobiti drobnico. Pri obeh opisih dogodkov je poudarjeno, da je volk preskočil električno ograjo, kar namiguje na to, da alternativne rešitve niso dovolj in bi bil potreben odstrel.

Tudi ta prispevek je odprt za komentarje in dne 4. 7. 2019 jih je bilo osem, kar je bistveno manj kot pri večini drugih člankov. Domnevamo, da je razlog v tem, da tukaj ni možnosti anonimnega komentiranja in ljudje raje dvakrat premislijo, preden se z imenom in priimkom javno izpostavijo. Od tega so trije podprli bodisi odstrel bodisi, da kmet s streljanjem zavaruje drobnico. J. K. (komentarji so podani s pravimi imeni in priimki, vendar bomo za namen analize uporabili zgolj inicialke) je drugače misleče komentatorje, ki zagovarjajo sobivanje volka in človeka, pozval, naj finančno pomagajo k obnovitvi črede. Ostali komentarji so opozarjali na druge možnosti zaščite črede, predvsem pastirske pse, višje in kvalitetnejše ograje in možnost umika črede v hlev, kjer bi prenočile (Glavonjić, 2018). Če sklepamo izključno na podlagi komentarjev, lahko trdimo, da so zgolj 3/8 komentarjev izključno antropocentrične, pri ostalih je zaznati ekocentrizem. Nekateri, ki poudarjajo pomen drugih vrst zaščite, pa se v razmišljanju približajo celo utilitarizmu, saj s tem, da želijo zaščititi tako drobnico in kmeta, kot tudi volka pred odstrelom, morda nezavedno iščejo čim več koristi za čim več vpletenih. Sicer je utilitarizem filozofski nazor, po katerem je osnova in merilo človekovega delovanja, moralnega vrednotenja korist (Slovar slovenskega knjižnega jezika).

Članek, objavljen maja 2019 in pridobljen na spletnem portalu 24ur.com, opisuje dogajanje v Blokah, kjer bi se naj zgodili trije napadi na živino, dva bi se naj zgodila v istem tednu. Pojasnjuje, da so volkovi napadli breje ovce, kmetje pa naj zaradi strahu pred novimi napadi ponoči sploh ne bi spali. V prispevku pravijo, da živimo v okolju, kjer so prisotne zveri, vendar pa zatrjujejo, da je le-teh preveč, hrane pa premalo. Ta dejavnik naj bi botroval napadom, vendar pa kmete naj ne bi skrbelo le za škodo, temveč celo za lastna življenja (Svet, 2019).

Naslov članka je *Obupani kmetje: Živimo v zverinjaku* in že v samem naslovu sta izpostavljeni dve strani vpletenih v dogajanje. Na eni strani kmetje, ki jih novinar opisuje kot obupane, prestrašene, zaskrbljene, na drugi strani pa zveri, o katerih je pisano, kako pobijajo živino 300 m od vrtca. Tovrstni zapis je spet oblikovan tako, da bralca pripravi do tega, da sočustvuje s kmeti, hkrati pa riše zelo negativno sliko o zvereh in volku. Moralna

percepcija volka s strani novinarjev je ponovno negativna, izpostavijo ga kot nevarnost za drobnico in celo otroke, prav tako kot razlog za mnoge težave tamkajšnjih kmetov. Eden od kmetov pravi, da je tukaj treba »drugače postopati«, po čemer sklepamo, da namiguje na odstrel, čeprav v članku ni opisano, ali so se kmetje, pri katerih so se napadi zgodili, posluževali kakšnih varovalnih metod in katerih. Drugi pravi: *»Žalostno je to, da se z dobrim mesom hranijo zveri, oporečno meso pa se uvaža iz Poljske. To je najbolj absurdno, ampak tisti ljudje, ki to usmerjajo, tega ne vedo.»* Za namen dosega cilja s pridom izkoristi še eno aktualno problematiko, o kateri do zdaj v povezavi z volkovi še ni bilo govora, s čemer zveri niso več prikazane le kot nevarnost, temveč tudi kot tekmeč, nekdo, ki Slovincem odžira boljšo in kvalitetnejšo hrano (Svet, 2019).

V komentarjih pod člankom je razvita prava debata, saj jih je dne 4. 7. 2019 bilo kar 140. Komentarji so anonimni in raznoliki, dotikajo se volka, medveda, šakalov, ograj in celo veganov. Potegniti neko črto in reči, kakšna je moralna percepcija ljudi o volku, ki komentirajo, je praktično nemogoče, saj so mnenja izjemno deljena. Ni prisoten zgolj konflikt glede odstrela, temveč tudi kakšna zaščita drobnice je primernejša, kdo je odgovoren za napade, ali je prav, da se divjad strelja z namenom prehrane, ali je prav, da se drobnica redi z namenom prehrane itd. Nekateri izpostavljajo problematiko politike o povrnitvi škode, češ, da posamezni kmetje živine namenoma ne zaščitijo, da potem dobijo državna sredstva. Vse to so le subjektivna mnenja javnosti, vendar pa poudarjamo, da je pogosto javnost in njeno sprejemanje vrste tisto, ki kroji usodo živalskih vrst. Tovrstni senzacionalistični članki, ki skušajo čim bolj nazorno in emocionalno opisati grozoto napadov na drobnice, zveri pa opisujejo kot človekovega sovražnika, imajo na javnost in splošno (ne)sprejemanje neke vrste močan vpliv in tudi komentarji so veliko bolj burni in deljeni kot pri člankih, kjer so dogodki opisani bolj objektivno.

Ko velike zveri sobivajo z ljudmi, prihaja do številnih konfliktnih situacij, zato velikosti populacije in njihova razširjenost ni odvisna zgolj od naravnih danosti, kot so ustrezni življenjski prostor in razpoložljiva hrana, temveč predvsem od družbene sprejemljivosti ljudi (Mech, 2017). Tovrstni konfliktni dogodki so za medije zanimivi, o njih pa pogosto poročajo na senzacionalističen način. Takšno poročanje pogosto izzove burne odzive javnosti, ki pa se (pri naši tematiki) deli na zagovornike in nasprotnike odstrela.

Moralna percepcija volka je sicer za ohranjanje vrste bistvenega pomena, zaradi česar menimo, da bi jo bilo treba bolj pogosto spremljati (Jacobson, 1999).

3 ZAKLJUČEK

V zaključni nalogi smo obravnavali moralno percepcijo volka (*Canis lupus*) v strokovnem in javnem diskurzu na Slovenskem. Za ta namen smo v teoretičnem delu predstavili »deželjsko etiko« Alda Leopolda ter »globoko ekologijo« Arneja Naessa. Predstavili smo pojme globoka ekologija, plitka ekologija, antropocentrizem, ekocentrizem in nekatere druge, ki so nam kasneje služili kot orodje za diskurzivno analizo.

Tekom raziskovanja moralne percepcije volka smo ugotovili, da se skozi čas spreminja, odvisna pa je tudi od kulture, lokacije in načina življenja, poklica itd. Nekoč je bil odnos do volka bolj odklonilen, ne samo med laiki, temveč tudi med strokovnjaki. Erjavec (1995) ga je v svojem učbeniku, ki je prvič izšel leta 1868 opisal kot »grdogledega potepuha«, ki v primeru, da »enkrat pokusi človeško meso, postane neumno drzen in kolje ljudi, zlasti otroke pri belem dnevu« (Erjavec, 1995). Sčasoma se je odnos stroke do volka izboljšal, celo do mere, da ga je po skoraj dveh stoletjih iztrebljanja leta 1990 Lovska zveza Slovenije zavarovala na celotnem območju Republike Slovenije, tri leta kasneje pa je temu sledila tudi država (Žagar in sod. 2011). Tudi pravljice, ki se kot ustno izročilo prenašajo iz roda v rod, so volka večinoma opisovale kot negativca. Strokovni učbeniki ga danes opisujejo objektivno in tudi odnos javnosti se po besedah Kellerta (1985) spreminja na boljše, saj je povezan s človekovo naklonjenostjo do živali in narave, pa tudi željo po njenem varovanju, ki je v sodobnem času bolj prisotna.

Sicer je v zadnjih letih javnost v odnosu do volka precej razdvojena, in sicer zaradi problematike odstrela. Rejci drobnice, kmetje in nekateri lovci ga zagovarjajo, medtem ko so naravovarstveniki in nekatere nevladne organizacije ostro proti. Večina Slovencev je volku sicer naklonjena in do njega nima odklonilnega odnosa, prebivalci mest so mu bolj naklonjeni, kot prebivalci vasi (Radinger, 2019).

Kar se kulture tiče, bi naj imeli ameriški Indijanci do volka veliko bolj pozitiven odnos kot priseljenci in Evropejci. Z njim naj bi bili sposobni v miru sobivati in v svojem razmišljanju so veliko bližje ekocentrizmu kot Evropejci (Corbett, 2006), medtem ko naj bi bili Evropejci po besedah Whita (1967) zaradi vpliva krščanske religije precej bolj antropocentrično naravnani. Takšna miselnost dojema naravo kot danost, katero lahko človek uporabi po svoji volji.

Moralna percepcija volka je sicer za ohranjanje vrste bistvenega pomena, saj so raziskovalci, ki so se ukvarjali s ponovno naselitvijo volka v park Yellowstone, ugotovili, da imajo človekove globoke notranje in osebne vrednote, njegov odnos do narave in dotične vrste ter politična vloga raznih interesnih skupin celo večji pomen kot sama vrsta

(Jacobson, 1999). Kuijper in sod. (2019) kar 20 let kasneje potrjujejo, da je sprejemanje javnosti bistvenega pomena za varovanje volka, zaradi česar je pri varovanju vrste potrebna posebna previdnost. Neodobranje javnosti ima lahko negativne posledice, kot je na primer krivolov. Upoštevati je treba mnenje javnosti, tako kmetov, rejcev drobnice, kot tudi nevladnih organizacij in interesnih skupin, v obzir pa vzeti socio-ekonomske argumente, pa tudi argumente psihološke in čustvene narave, kot je strah (Kuijper in sod. 2019).

Moralne predpostavke novinarjev, strokovne in laične javnosti se med seboj močno razlikujejo. Novinarji, ki ustvarjajo senzacionalistične novice, večinoma prikažejo volka kot negativca, zver, ki predstavlja nevarnost živini in človeku, ali celo tekmeča za prostor in hrano. Strokovna javnost se večinoma ne strinja – biologi in naravovarstveniki ga opisujejo kot nenevarnega in nenapadalnega, kot žival, ki se človeku raje umakne. Odstrel javno zagovarja tudi predsednik Lovske zveze Slovenije, vendar pa moramo poudariti, da njegovo mnenje ni nujno mnenje vseh lovcev. Laična javnost postreže z najbolj raznolikimi predpostavkami. Na eni strani imamo zagrete naravovarstvenike, ki volka vidijo kot veličastno žival, pomembno za ekosistem, nekateri mu celo pripisujejo intrinzično, notranjo vrednost. Na drugi strani imamo ljudi, ki volka nočejo v svoji bližini, ki bodisi zagovarjajo odstrel ali so pripravljene žival, ki zaide v vas, sami odstreliti. Večinoma gre tukaj za kmete in/ali rejce drobnice, tudi ljudi, ki ne živijo na območjih volka, vendar se s pomočjo senzacionalističnih novic o napadih volkov na drobnico zlahka poistovetijo s kmeti.

Glavni namen te zaključne naloge je bila predstavitev moralne percepcije volka, torej kako družba vidi volka. Menimo, da smo ta namen (vsaj delno) dosegli. Naše raziskovanje bi sicer lahko še dopolnili in dodelali; v primeru nadaljnjega dela na tem področju bi analizirali več člankov in dodali še kakšno revijo, namenjeno interesnim skupinam, kot je recimo *Drobnica*, prav tako bi več pozornosti namenili nevladnim organizacijam, ki se ukvarjajo z velikimi zvermi. Poiskali bi parametre, ki bi utegnili predstavljati ločnico med skupinami s pozitivno in negativno moralno percepcijo volka. Tak parameter bi lahko bila lokacija bivanja. Domnevamo, da imajo ljudje, ki živijo na območju volka, bolj negativno moralno percepcijo volka kot ljudje, ki živijo drugod, saj so škodnim dogodkom bolj izpostavljeni, sploh, če so sami oziroma njihovi bližnji rejci drobnice, vendar bi tovrstno raziskovanje zahtevalo povsem nove smernice raziskovanja in pridobivanja podatkov, predvsem pa tudi veliko dodatnega časa. Dodatno bi lahko izvedli tudi anketo in/ali nekaj intervjujev, s čemer bi dobili direktni vpogled v odnos ljudi do volka, saj je možno, da bi bili novi rezultati zaradi polemik glede odstrela in števila škodnih dogodkov na drobnici drugačni, kot rezultati pridobljeni v letih pred tem.

Namen, ki ga nismo dosegli je bil prikaz spreminjanja odnosa do volka skozi čas. Sicer smo pregledali in analizirali nekaj virov, vendar smo se kasneje zaradi kompleksnosti in obširnosti, ki bi jo takšna analiza in prikaz prinesla osredotočili na analizo novejših virov, predvsem člankov iz priljubljenih slovenskih spletnih portalov (spletna stran Merjenje obiskanosti spletnih strani MOSS), saj predvidevamo, da te članke prebere največ Slovencev. Tovrstni viri so nam hkrati omogočili dostop do mnogih komentarjev in posledično več mnenj javnosti, hkrati pa menimo, da je analiza takšnih virov izjemnega pomena, saj so prav množični mediji tisti, od katerih javnost pridobi največ informacij, med drugim tudi naravovarstvenih (Corbett, 1995).

Med omejitvami bi izpostavili potencialno obširnost naloge – za razumevanje problematike, ki obsega ne le biologijo vrste, temveč tudi njene interakcije z okoljem, z ljudmi, socio-politično ozadje, etnološko zgodovino vrste, zgodovino sobivanja s človekom, zakonodajo, okoljsko etiko itd. je bilo potrebno prebrati veliko različnih virov in jih razumeti. Z namenom razlage ugotovitev tretji osebi je treba razložiti ozadje in če bi ga želeli razložiti v bolj dosledni in manj skrajšani obliki, bi bila naloga občutno predolga. Za izboljšanje bi tako lahko podrobneje razložili etnološko zgodovino vrste, zakonodajo in analizirali bistveno več virov, ki govorijo o volku, predvsem starejših, kar bi nam dalo večji vpogled v spreminjanje moralne percepcije volka skozi čas. Morebitna slabost analize spletnih prispevkov in komentarjev na njih je to, da komentatorjev niti ne poznamo, niti nimamo o njih nobenih podatkov (ne o spolu, lokaciji bivanja, izobrazbi). Ti podatki bi nam omogočali, da najdemo spremenljivke, ki utegnejo vplivati na posameznikovo moralno percepcijo.

Človek in volk tako ostajata sobivajoča na zemlji, kjer je slednji nekoč že bil skoraj iztrebljen. Vprašanje je, ali smo ljudje sposobni rešiti nastali konflikt med nami samimi in zverjo brez, da se spet vrnemo na to točko in ali je res naša pravica, da krojimo naravo in populacije po lastnih željah in potrebah.

4 LITERATURA IN VIRI

Alič V. 2011. Volk v Sloveniji še ni napadel človeka, niti takrat ne, ko so pred njegovimi očmi ubijali mladiče. Dnevnik, 19. 12. 2011. <https://www.dnevnik.si/1042496430> (datum dostopa: 13. 2. 2019).

Andromako N., Benčina A., Brunskole M., Friedl B. 2015. Analiza stanja varstva volka v Sloveniji 2014/15. Ljubljana, Pravna fakulteta.

Bevčič A. 2019. Skrivno življenje volkov. RTV Slovenija, 15. 4. 2019. https://4d.rtvsllo.si/arhiv/tehdnik/174609067?fbclid=IwAR39RfhamBu6J5LmngRf9Mc7iia_jpUF2QdPAZurvXcE2pKIDnrgYN7Jre8 (datum dostopa: 14. 4. 2019).

Boitani L., Phillips M., Jhala Y. 2018. *Canis lupus*. The IUCN Red List of Threatened Species, 2018. <http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2018-2.RLTS.T3746A119623865.en> (datum dostopa: 13. 8. 2019).

Born C.H., Cliquet A., Schoukens H., Misonne D., Hoorick G.V. 2015. The Habitats Directive in its EU Environmental Law Context: European Nature's Best Hope?. London in New York, Routledge.

Bradač L. 2019. Delovanje Lovske zveze Slovenije v letu 2018. *Lovec* 102: 4–5.

Brancelj A. 1988. Volk. V: Kryštufek B. (ur.). *Zveri* 2. Ljubljana, Lovska zveza Slovenije: 89–44.

Cerar G. 2018. "Volkovi že prihajajo na domača dvorišča in raztrgajo domače pse, ki so privezani na verigo". RTV Slovenija, 4. 12. 2018. <https://www.rtvsllo.si/uredniski-izbor/volkovi-ze-prihajajo-na-domaca-dvorisca-in-raztrgajo-domace-pse-ki-so-privezani-na-verigo/473813#comments> (datum dostopa: 13. 12. 2018).

Cerar G. 2018. Upravno sodišče rešilo volkove pred odstrelom. RTV Slovenija, 13. 11. 2018. <https://www.rtvsllo.si/okolje/novice/upravno-sodisce-resilo-volkove-pred-odstrelom/471638> (datum dostopa: 13. 2. 2019).

Corbett J.B. 1995. When wildlife make the news: An analysis of rural and urban north-central U.S. newspapers. *Public Understanding of Science* 4: 397–410.

Corbett J.B. 2006. *Communicating Nature: How We Create and Understand Environmental Messages*. Washington D.C., Island Press.

Erjavec F. 1995. *Domače in tuje živali v podobah*. Ljubljana, Mladinska knjiga.

Friedman S.M. 1991. *Two Decades of the Environmental Beat*. V: LaMay C. L., Dennis E. E. (ur.). *Media and the Environment*. Washington D.C., Island Press: 17–28.

Glavonjič M. 2014. Krdelo volkov zopet na krvavi pojedini. *Lovec* 97: 614.

Glavonjić M. 2018. Volkovi so mu že tretjič poklali čredo. Slovenske novice, 8. 10. 2018. <https://www.slovenskenovice.si/novice/slovenija/clanek/volkovi-so-mu-ze-tretjic-poklali-credo-99885> (13. 2. 2019).

Grimm W., Grimm J. 2012. Volk in sedem kozličkov. Ljubljana, Mladinska knjiga.

Grušovnik T. 2010. Arne Naess in globoka ekologija. FNM: filozofska revija za učitelje filozofije, dijake in študente 3/4: 98–101.

Grušovnik T. 2011. Odenki zelene: Humanistične perspektive okoljske problematike. Koper, Univerza na Primorskem, Znanstveno raziskovalno središče, Zgodovinsko društvo za južno primorsko, Univerzitetna založba Annales.

Grušovnik T. 2016. Etika živali. O čezvrstni gostoljubnosti. Koper, Univerzitetna založba Annales.

Imbert C., Caniglia R., Fabbri E., Milanese P., Randi E., Serafini E., Torretta E., Meriggi A. 2016. Why do wolves eat livestock? Factors influencing wolf diet in northern Italy. *Biological Conservation* 195: 156–168.

Jacobson S.K. 1999. Communication skills for conservation professionals. Washington D.C. Island Press.

Jankovič J. 2019. FOTO: Groza, šakali raztrgali psa. Slovenske novice, 2. 2. 2019. <https://www.slovenskenovice.si/kronika/doma/foto-groza-sakali-raztrgali-psa-ki-je-bil-privezan-144797> (datum dostopa 4. 7. 2019).

Jonozović M. 2003. Strokovno izhodišče za vzpostavljanje omrežja NATURA 2000: Volk (*Canis lupus* L.). Agencija RS za okolje: 46.

Kellert S. R. 1985. Public perceptions of predators, particularly the wolf and coyote. *Biological Conservation* 31: 167–189.

Kmetec U. 2018. Vlada danes sprejela odlok o odvzemu rjavega medveda. Lovska zveza Slovenije, 22. 11. 2018. <http://www.lovska-zveza.si/news/441/lzs/informacije/novice>. (datum dostopa 7. 7. 2019).

Kmetec U. 2019. Ministrstvo predlaga interventni zakon o odvzemu medveda in volka. Lovska zveza Slovenija, 11. 6. 2019. <http://www.lovska-zveza.si/news/542/lzs/informacije/novice>. (datum dostopa: 7. 7. 2019).

Kovič D.M., Pucelj V.T., Sancin V. 2018. Pravne obveznosti glede varstva volkov kot zaščitene vrste v Sloveniji. *Dignitas* 59/60: 279–316.

Krofel M. 2013. Living with wolves: Miha Krofel at TEDxLjubljana. Youtube, 20. 1. 2013. <https://www.youtube.com/watch?v=PH0ppQEjgFI> (datum dostopa: 27. 5. 2019).

Krofel M., Černe R., Jerina K. 2011. Učinkovitost odstrela volkov (*Canis lupus*) kot ukrepa za zmanjševanje škode na domačih živalih. Zbornik gozdarstva in lesarstva 95: 11–21.

Kuijper D.P.J., Churski M., Trouwborst A., Heurich M., Smit C., Kerley G.I.H., Cromsigt J.P.G.M. 2019. Keep the wolf from the door: How to conserve wolves in Europe's human dominated landscapes?. *Biological Conservation* 235: 102–111.

Lah A. 2002. Okoljski pojavi in pojmi : Okoljsko izrazje v slovenskem in tujih jezikih z vsebinskimi pojasnili. Ljubljana, Svet za varstvo okolja Republike Slovenije.

Leopold A. 1968. *A Sand County Almanac and Sketches Here and There*. New York, Oxford university press.

Leopold A. 2010. Deželna etika. *FNM: filozofska revija za učitelje filozofije, dijake in študente* 3/4: 74–85.

Levstik D. 2018. Pravno varstvo volkov v Sloveniji. *Pamfil*, 24. 7. 2018. <https://www.pamfil.si/clanki/2018/7/24/pravno-varstvo-volkov-v-sloveniji>. (datum dostopa: 13. 2. 2019).

Mech L.D. 2017. Where can wolves live and how can we live with them?. *Biological Conservation* 210: 310–317.

Mencej M. 2001. Volčji pastir v kontekstu dosedanjih raziskav na področju slovanske mitologije. *Studia mythologica Slavica* 4: 159–188.

Merjenje obiskanosti spletnih strani MOSS. <http://www.moss-soz.si/rezultati/> (datum dostopa: 2. 7. 2019).

Nova24tv.si. 2018. Šok za prebivalca Kočevja: Ko je stopil na dvorišče, je našel od zveri raztrganega hišnega ljubljénčka. <https://nova24tv.si/slovenija/crna-kronika/ni-za-obcutljive-sok-za-prebivalca-kocevja-ko-je-stopil-na-dvorisce-je-nasel-od-zveri-raztrganega-hisnega-ljubljéncka/> (datum dostopa: 4. 7. 2019).

Race H. 2008. Mi o volku, volk med čredo. *Lovec* 91: 183.

Radinger E.H. 2019. Modrost volkov: kako razmišljajo, načrtujejo in skrbijo drug za drugega. Ljubljana, Mladinska knjiga.

RTV Slovenija. 2019. Poslanci potrdili interventni zakon o odvzemu 200 medvedov in 11 volkov. <https://www.rtv slo.si/slovenija/poslanci-potrdili-interventni-zakon-o-odvzemu-200-medvedov-in-11-volkov/492518> (datum dostopa: 7. 7. 2019).

Saavedra G.V.L. 2007. Stilne značilnosti senzacionalističnega poročanja v Sloveniji in Peruju. Zaključna naloga, Univerza v Ljubljani.

Santiago-Avila F.J., Cornman A.M., Treves A. 2018. Killing wolves to prevent predation on livestock may protect one farm but harm neighbors. *PLoS ONE* 13(1): 1–20.

Sarr D. 2011. Communicating Nature: How We Create and Understand Environmental Messages (review). *Ecological Restoration* 29: 309–310.

Slovar slovenskega knjižnega jezika. <https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=utilitarizem> (datum dostopa: 5. 7. 2019).

Stanković D. 2018. Najprej so tulili, nato pa čakali na odziv volkov. *Dnevnik*, 21. 8. 2018. <https://www.dnevnik.si/1042837057/lokalno/dolenjska-in-bela-krajina/najprej-so-tulili-nato-pa-cakali-na-odziv-volkov> (datum dostopa 12. 7. 2019).

Svet. 2019. Obupani kmetje: Živimo v zverinjaku. *24ur.com*, 16. 5. 2019. <https://www.24ur.com/novice/svet/obupani-kmetje-zivimo-v-zverinjaku.html> (datum dostopa: 11. 6. 2019).

Štrumbelj C. 1995. Volkovi na Kočevskem in njihove poti. Volk ne ogroža! Volk je ogrožen! Kočevje, Zbornik strokovnih prispevkov: 73–82.

Treves A., Karanth K. U. 2003. Human – Carnivore Conflict and Perspectives on Carnivore Management Worldwide. *Conservation Biology*, 17, 6: 1491–1499.

Žagar A., Krofel M., Černe R., Marinko U., Skrbinšek A.M. 2011. Volk v Sloveniji. Ljubljana, Biotehniška fakulteta.

Žiberna M. 2016. Dr. Miha Krofel: Marsikaj je drugače, kot si mislimo. *Govori.se*, 8. 9. 2016. <https://govori.se/zanimivosti/dr-miha-krofel-marsikaj-je-drugace-kot-si-mislimo/> (datum dostopa: 13. 2. 2019).